

Verband tussen Persoonlijkheid en Warmte in de Broer/Zus- Relatie van Adolescenten

Özlem Tunç
Universiteit Utrecht
11-06-2015

Masterthesis Orthopedagogiek (200500130)

Begeleider: Kirsten Buist

Abstract

Aim: The aim of this study is to determine the association on between the Big Five personality traits and warmth in the sibling relationships of adolescents. Gender combinations are also included in this study. **Method:** Dutch children with siblings ($N = 886$) ranging in age from 11-14 years participated in this cross-sectional study. Several questionnaires were completed by these children, concerning Big Five personality traits (QBF) and the quality of the sibling relationship (SRQ). **Results:** A significant positive effect was found between agreeableness, conscientiousness and extraversion on warmth in the sibling relationship. Furthermore, emotional stability and openness to experience were not significantly associated with warmth in the sibling relationship. Finally, concerning gender combinations, homogeneous sibling pairs have a warmer sibling relationship than heterogeneous sibling pairs. Gender combination did not moderate the link between Big Five personality traits and sibling warmth. **Conclusions:** There has been different ways in which varying dimensions of personality traits influence aspects of the sibling relationship. Extraversion, agreeableness and conscientiousness were positively associated with warmth in the sibling relationship of adolescents. Sibling relationship does not seem to be influenced by emotional stability and openness to experience. The importance and implications of these results and also suggestions for follow-up studies are discussed.

Keywords: sibling warmth; Big Five personality traits; gender combination

Samenvatting

Doel: Het doel van dit onderzoek is het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten onderzoeken. De link tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie werd gemodereerd door seksecombinatie. **Methode:** Nederlandse kinderen met broers en zussen ($N = 886$) in de leeftijd van 11-14 jaar hebben deelgenomen aan dit cross-sectioneel onderzoek. Verschillende vragenlijsten zijn ingevuld door deze kinderen, over de Big Five persoonlijkheidsfactoren (QBF) en de kwaliteit van de broer/zus-relatie (SRQ). **Resultaten:** Een significant positief samenhang is gevonden tussen vriendelijkheid, zorgvuldigheid en extraversie en warmte in de broer/zus-relatie. Er was geen significante samenhang tussen emotionele stabiliteit en openheid van ideeën en warmte in de broer/zus-relatie. Wat betreft verschillen tussen seksecombinaties, hadden homogene broer/zus-paren een warmere broer/zus-relatie dan heterogene broer/zus-paren. De relatie tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie werd niet gemodereerd door seksecombinatie. **Conclusies:** Verschillende dimensies van persoonlijkheidsfactoren beïnvloeden aspecten van de broer/zus-relatie. Adolescenten die vriendelijker, zorgvuldiger en extraventer zijn hebben warmere broer/zus-relaties, waarbij de broer/zus-relatie niet beïnvloed lijkt te worden door emotionele stabiliteit en openheid van ideeën. Het belang van deze resultaten en suggesties voor vervolgonderzoek zijn besproken in de discussie.

Verband tussen Persoonlijkheid en Warmte in de Broer/Zus-Relatie van Adolescenten en
 Modererend Effect van Seksecombinatie

Broer/zus-relaties zijn vergeleken met ouder kindrelaties en relaties met leeftijdgenoten veel minder onderzocht (Brody, 1998). Onderzoek naar sociale interacties en relaties bij jeugd en adolescenten heeft zich in het gezin voornamelijk gericht op de moeder-kindrelaties (Ravn, et al., 2012). In de afgelopen jaren is de wetenschap het belang van socialisatie met meer diverse soorten familieleden gaan waarderen, zoals de broer/zus-relaties. De focus op moeder-kindrelatie is verbreed naar ook andere gezinsleden (Levitt, Guacci-Franco & Levitt, 1993). Het is belangrijk om naar broer/zus-relaties te kijken, omdat onderzoeken suggereren dat bijna 90% van de populatie van de Westerse landen een broer of zus heeft (biologische broer of zus, een half broer of zus, geadopteerd, een stiefbroer of – zus). Dit is een hoog percentage en deze relatie is één van de meest langdurende tijdens de levensloop. Bovendien kan het een grote impact hebben op het psychosociale functioneren van kinderen en adolescenten (Bowman, Alvarez-Jimenez, Wade, McGorry, & Howie, 2014).

Binnen onderzoeken naar broer/zus-relaties is relatief veel aandacht voor het verband van deze relatie met probleemgedrag, zoals internaliserend en externaliserend probleemgedrag (Brody, 1998; Linares, Li, Brody, & Pettit, 2007; Tarren-Sweeney & Hazell, 2005; Yu & Gamble, 2008). Over het algemeen is ook het effect van warmte en conflict in de broer/zus-relatie op psychosociaal gedrag onderzocht bij adolescenten (Aguilar, O'Brien, August, Aoun, & Hektner, 2001; Buist, Dekovic, & Prinzie, 2011). Warmte bestaat uit affectie, kameraadschap, intimiteit en bewondering voor elkaar. Met conflict wordt ruzie en rivaliteit bedoeld (Karos, Howe, & Aquan-Assee, 2007). Conflicten binnen een broer/zus-relatie kunnen het risico toe laten nemen voor externaliserend probleemgedrag, zoals agressie, waardoor dit zorgt voor moeilijkheden in de omgang met mensen buitenhuis (Bank, Burraston, & Snyder, 2004; Natsuaki, Ge, Reiss, & Neiderhiser, 2009).

Uit onderzoek naar adolescenten blijkt dat meer warmte en minder conflict in een broer/zus-relatie leidt tot minder internaliserend probleemgedrag (Derkman, Engels, Kuntsche, Van der Vorst, & Scholte, 2011; Morgan, Shaw, & Olino, 2012). Warmte kan dus juist in de broer/zus-relatie een beschermende factor zijn voor externaliserend probleemgedrag met als gevolg een positief functioneren zoals ontwikkeling van sociale vaardigheden. Door het ontwikkelen van sociale vaardigheden kunnen deze adolescenten zich beter sociaal aanpassen en goede relaties opbouwen met leeftijdgenoten (Karos et. al., 2007). Door deze positieve bijdrage aan de ontwikkeling van een persoon, zal dit onderzoek zich richten op het aspect warmte.

Persoonlijkheid en warmte in broer/zus-relaties

Gezien de impact op functioneren is het van groot belang om te weten welke factoren warmte in de broer/zus-relatie zouden kunnen beïnvloeden. Eén van die factoren is persoonlijkheid (Brody, 1998). Uitkomsten van empirisch onderzoek impliceren dat warmte in de broer/zus-relatie en het psychosociaal functioneren beïnvloed kunnen worden door persoonlijkheid (Bowman et al., 2014). De persoonlijkheid van een individu is in te delen in vijf grote persoonlijkheidsfactoren te weten de Big Five dimensies, waarmee de belangrijkste domeinen van de persoonlijkheid van een mens gemeten kunnen worden.

Deze vijf dimensies zijn extraversie (de mate waarin iemand er de voorkeur aan geeft om actief bezig te zijn met anderen, vriendelijkheid (de mate waarin iemand onbaatzuchtig is), zorgvuldigheid (de mate van doelgerichtheid in activiteiten), emotionele stabiliteit (de mate van veerkracht en elasticiteit van een persoon in stresssituaties) en openheid van ideeën (de mate waarin iemand nieuwsgierig is naar de wereld om hem heen en naar zijn of haar eigen gevoelens) (Komarraju, Karau, Schmeck, & Avdic, 2011; Prinzie, Stams, Dekovic, Reijntjes, & Belsky, 2009; Shiota, Keltner, & John, 2006). De genoemde vijf dimensies worden gedefinieerd als conceptueel onafhankelijk van elkaar (De Fruyt, De Clercq & De Bolle, 2006b; O' Brien & Belongis, 1996).

Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie, maar de weinige studies die hiernaar gedaan zijn (Bowman et al., 2014; Lanthier, 2000; Lanthier, 2007) suggereren dat een hogere mate van vriendelijkheid positief samenhangt met warmte in de broer/zus-relatie. Zo blijkt dat vriendelijke mensen positiever staan in relaties. Daarnaast blijkt dat emotionele stabiliteit positief samenhangt met warmte in de broer/zus-relatie (Pike, Coldwell, & Dunn, 2005; Stocker, Burwell, & Briggs, 2002). Volgens Brody (1998) hangt de persoonlijkheidsfactor extraversie negatief samen met warmte in de broer/zus-relatie.

Doordat positieve persoonlijkheidsfactoren zoals vriendelijkheid en emotionele stabiliteit met warmte samenhangen in de broer/zus-relatie, zou het kunnen zijn dat andere positieve persoonlijkheidsfactoren, zoals zorgvuldigheid en openheid van ideeën ook positief samenhangen met warmte. Door het beperkt wetenschappelijk onderzoek naar het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de broer/zus-relatie, benadrukt dit het belang van dit onderzoek des te meer.

Persoonlijkheid, warmte en seksecombinatie

Wat betreft kwaliteit van de broer/zus-relatie is het belangrijk om rekening te houden met seksecombinatie. Uit onderzoek (Noller, 2005) blijkt dat homogene broer/zus-paren (van gelijk geslacht) meer kans hebben op een positieve relatie dan heterogene broer/zus-paren (van gemengd geslacht). Ondanks de gevonden resultaten met betrekking tot homogene en heterogene broer/zus-relaties en warmte, is er echter weinig bekend over mogelijke verschillen tussen homogene en heterogene broer/zus-paren in het verband tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie.

Het zou mogelijk zijn dat sekseverschillen een modererende rol spelen in het verband tussen de persoonlijkheidsfactoren en warmte in broer/zus-relaties. Echter is het moeilijk om te zeggen dat de samenhang tussen de vijf persoonlijkheidsfactoren en warmte sterker is voor homogene of voor heterogene broer/zus-paren. Vanuit de literatuur is hier niet voldoende over bekend om een bepaalde verwachting te onderbouwen. In dit onderzoek zal het modererende effect van seksecombinaties op het verband tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie daarom exploratief onderzocht worden.

Vraagstelling en onderzoeksvragen

Het huidige onderzoek heeft als doel om te kijken of er een verband is tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten en of seksecombinatie een modererend effect heeft op dit verband.

Vraagstelling: Is er een verband tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten en is er een modererend effect door seksecombinaties?

Onderzoeksvragen:

1. Is er een verband tussen de vijf persoonlijkheidsfactoren en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten?
2. Is er een verschil tussen homogene en heterogene broer/zus-paren in het verband tussen de vijf persoonlijkheidsfactoren en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten?

In dit onderzoek zal naar aanleiding van het literatuuronderzoek, getoetst worden of een hogere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid en emotionele stabiliteit een positieve samenhang heeft met meer warmte in de broer/zus-relatie. Openheid van ideeën is in de literatuur niet goed onderbouwd, maar zou wel geplaatst kunnen worden onder de positieve persoonlijkheidstrekken. Verder zou een hogere mate van extraversie kunnen samenhangen met minder warmte in de broer/zus-relatie.

Methode

Steekproef, procedure en design

In totaal hebben 892 brugklassers vragenlijsten ingevuld over onder andere persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relaties, waarvan 427 (48,2%) jongens en 459 (51,8%) meisjes. De gemiddelde leeftijd van de brugklassers was 12,48 jaar met een *SD* van .58 (range 11-14 jaar). Van de brugklassers rapporteerden 400 jongeren (50,7%) over de relatie met hun broer en 389 (49,3%) over de relatie met hun zus.

Het onderzoek betreft een cross-sectioneel onderzoek. Bij de werving van de respondenten is door studenten van de Universiteit Utrecht contact gelegd met VMBO-t tot VWO scholen verspreid over midden- en zuid-Nederland. Op de vijf scholen die mee wilden doen kregen de brugklassers een brief mee naar huis voor de ouders waarin informatie over het onderzoek vermeld stond. Ouders konden de antwoordstrook op de brief invullen en aangeven als ze niet wilden dat hun kind meedeed aan het onderzoek (passive consent), waarna het kind de strook weer ging inleveren op school. De vragenlijsten werden voornamelijk tijdens de mentoruren ingevuld en het invullen duurde ongeveer een uur.

Meetinstrumenten

Broer/zus-relatie. De kwaliteit van de broer/zus-relatie werd gemeten met de Sibling Relationship Questionnaire (SRQ; Buhrmester & Furman, 1990). In deze vragenlijst zijn 52 items, waarvan 21 items gaan over de schaal ‘Warmte’ met broer of zus. Een voorbeelditem is: ‘In welke mate zijn er tussen jou en deze broer/zus sterke positieve gevoelens (liefde)?’ Op de vraag kon op een 5-puntsschaal antwoord geven, de antwoordcategorieën lopen van 1 = *nauwelijks* tot 5 = *extreem veel*. Een hoge score op de verschillende warmte SRQ-schalen betekent een hoge mate van warmte in de broer/zus-relatie. Het blijkt dat de oorspronkelijke 52-itemversie van de SRQ een goede interne consistentie heeft voor de subschalen een gemiddelde $M = .80$. De betrouwbaarheden voor alle schalen (Cronbach’s alpha) waren hoger dan .70. Daarnaast is aangetoond dat de SRQ een redelijk tot goede test-hertest betrouwbaarheid heeft tussen de .58 - .86 met $M = 0.71$ (Buhrmester & Furman, 1987). In het huidige onderzoek was de Cronbach’s alpha voor de Warmte-schaal .88.

Persoonlijkheid. De persoonlijkheid van de respondenten werd gemeten met de Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF; Vermulst & Gerris, 2005). De QBF bestaat uit 30 items over hoe je bent als persoon, die op een 4-puntsschaal worden beantwoord. De namen van de schalen zijn ‘Extraversie’ (voorbeelditem: spraakzaam), ‘Vriendelijkheid’ (voorbeelditem: prettig), ‘Zorgvuldigheid’ (voorbeelditem: ordelijk), ‘Emotionele stabiliteit’

(voorbeelditem: prikkelbaar) en ‘Openheid ideeën’ (voorbeelditem: fantasierijk). Binnen deze vragenlijst bestaan deze schalen per schaal uit zes items.

Adolescenten gaven bij elk item aan in hoeverre zij het eens waren met deze items (1= *klopt helemaal niet* en 4= *klopt helemaal wel*). Een hoge score op de schalen betekent dat het persoonlijkheidskenmerk van de betreffende schaal in hoge mate van toepassing is op die persoon. Elke item heeft twee beschrijvingen (bijvoorbeeld netjes, keurig) waarbij de adolescent één van de vier antwoordcategorieën kan aankruisen. De interne validiteit van de QBF is goed en heeft over alle schalen een gemiddelde Cronbach's alpha van .82 (Branje, van Lieshout & van Aken, 2004). Binnen het huidige onderzoek waren de betrouwbaarheden van de schalen (Cronbach's alpha) .70 voor extraversie, .81 voor vriendelijkheid, .81 voor zorgvuldigheid, .77 voor emotionele stabiliteit en .72 voor openheid van ideeën.

Resultaten

In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van de in dit onderzoek gebruikte schalen, de Big Five persoonlijkheidsfactoren.

Tabel 1
Beschrijvende Statistieken (N=886)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
<i>Big Five</i>				
Extraversie	3.21	.50	1.00	4.00
Vriendelijkheid	2.99	.51	1.00	4.00
Zorgvuldigheid	2.37	.62	1.00	4.00
Emotionele stabiliteit	3.15	.56	1.00	4.00
Openheid ideeën	2.56	.56	1.00	4.00

Om het verband tussen de vijf persoonlijkheidsfactoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en de warmte van de broer/zus-relatie te toetsen, evenals de mogelijke moderatie van dit verband door seksecombinatie (homogene en heterogene broer/zus-paren) te toetsen is een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd. De resultaten van deze analyse staan in Tabel 2.

In stap 1 van de hiërarchische regressieanalyse is een dummy-variabele voor seksecombinatie toegevoegd, waarbij 0 = homogeen en 1 = heterogeen. In stap 2 zijn de ongestandaardiseerde scores van de vijf persoonlijkheidsfactoren (extraversie,

vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit, openheid ideeën) toegevoegd. Tot slot zijn in stap 3 de interactie-effecten tussen de dummy-variabele seksecombinatie en de gestandaardiseerde scores van de vijf persoonlijkheidsfactoren toegevoegd.

Uit de resultaten van stap 1 blijkt, dat er een significant negatieve samenhang is ($\beta = -.15, p < .01$), tussen seksecombinatie en warmte in de broer/zus-relatie. Dat betekent dat homogene broer/zus-paren een significant warmere broer/zus-relatie hebben dan heterogene broer/zus-paren.

Uit de resultaten van stap 2 blijkt dat vriendelijkheid ($\beta = .32, p < .01$) en zorgvuldigheid ($\beta = .09, p < .01$), zoals verwacht, een significant positieve samenhang hebben met warmte in de broer/zus-relatie. Dat betekent, hoe groter de mate van vriendelijkheid en zorgvuldigheid, hoe warmer de relatie is tussen broers en zussen. Dit geldt tevens voor extravertie, wat niet werd verwacht in dit onderzoek. Extraverte adolescenten hebben namelijk warmere broer/zus-relaties ($\beta = .12, p < .01$). Verder hebben emotionele stabiliteit en openheid van ideeën geen significante samenhang met warmte in de broer/zus-relatie (emotionele stabiliteit: $\beta = -.03, p = .68$, openheid ideeën: $\beta = .04, p = .77$). Dat wil zeggen, dat emotionele stabiliteit en openheid van ideeën geen effect hebben op de mate van warmte in de broer/zus-relatie.

De interactie-termen tussen seksecombinatie en persoonlijkheid hebben geen van allen een significant effect op warmte in de broer/zus-relatie. Dat houdt in dat dit effect van de vijf persoonlijkheidsfactoren op warmte in de broer/zus-relatie hetzelfde is voor homogene en heterogene broer/zus-paren.

Tabel 2

Hiërarchische Regressieanalyse over het Verband tussen Persoonlijkheid en Warmte in de Broer/zus-relatie en Moderatie door (Seksecombinatie N=886)

	Warmte broer/zus-relatie			
	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	<i>B</i>	ΔR^2
Stap 1				.02**
Seksecombinatie	-.21	.05	-.15**	
Stap 2				.17**
Extraversie	.17	.05	.12**	
Vriendelijkheid	.44	.05	.32**	
Zorgvuldigheid	.10	.04	.09**	
Emotionele stabiliteit	-.04	.05	-.03	
Openheid ideeën	.05	.05	.04	
Stap 3				.00
Interactie seksecombinatie * extraversie	.05	.05	.05	
Interactie seksecombinatie * vriendelijkheid	.04	.06	.04	
Interactie seksecombinatie * zorgvuldigheid	-.02	.05	-.02	
Interactie seksecombinatie * emotionele stabiliteit	-.01	.05	-.01	
Interactie seksecombinatie * openheid ideeën	.03	.05	.03	

Noot: Seksecombinatie werd gedummy-codeerd (0 = homogeen, 1 = heterogeen).

$F(11, 764) = 15.56^{**}$.

* $p < .05$. ** $p < .01$

Discussie

Het doel van dit onderzoek was het beantwoorden van de vraag of er een verband is tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren (vriendelijkheid, extraversie, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën) en warmte in de broer/zus-relatie van adolescenten. Een tweede vraag hierbij was of seksecombinatie, dus homogene (van gelijk geslacht) en heterogene broer/zus-paren (van gemengd geslacht), een modererend effect heeft op dit verband. Aangezien er nog nauwelijks onderzoek is gedaan naar deze samenhangen en moderatie, voegt het huidige onderzoek duidelijk iets toe aan onze kennis over factoren die samenhangen met broer/zus-relatie.

Er werd verondersteld dat een hogere mate van vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën, samen zouden hangen met meer warmte in de

broer/zus-relatie. Daarentegen verwachtten wij dat een hogere mate van extraversie samen zou hangen met minder warmte in de broer/zus-relatie. Er konden geen hypothesen opgesteld worden ten aanzien van het verband tussen de Big Five persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de broer/zus-relatie en seksecombinaties (homogene en heterogene broer/zus-paren).

Resultaten van dit onderzoek laten zien dat voor de brugklassers vriendelijkheid en zorgvuldigheid zoals verwacht een significant positieve samenhang hebben met warmte in de broer/zus-relatie, wat overeenkomt met eerder onderzoek (Lanthier, 2000). Kinderen die prettig, hulpvaardig, vriendelijk, behulpzaam, aangenaam en sympathiek zijn, ervaren in hun broer/zus-relatie meer warmte. Echter laten de resultaten zien dat emotionele stabiliteit en openheid van ideeën geen significante samenhang hebben met warmte in de broer/zus-relatie. Dit is tegenstrijdig met eerdere onderzoeken (Pike, Coldwell, & Dunn, 2005; Stocker, Burwell, & Briggs, 2002) en kan worden verklaard door dat emotionele stabiliteit mogelijk minder samen zou hangen met warmte.

Opvallend in dit onderzoek is dat gebleken is voor brugklassers dat extraversie een significant positieve samenhang heeft met warmte in de broer/zus-relatie. Dit resultaat is in tegenspraak met de resultaten van het onderzoek van Brody (1998), waarin extraversie negatief samenhangt met warmte in de broer/zus-relatie. Dit kan worden verklaard vanuit dat de manier waarop extraversie gemeten is. In het meetinstrument dat voor dit onderzoek is gebruikt wordt extraversie omschreven als een kind dat spraakzaam is, niet terughoudend, niet stil, niet gesloten, niet schuchter en niet teruggetrokken (Vermulst & Gerris, 2005). In het onderzoek van Brody (1998) wordt extraversie juist omschreven als een actief temperament en wordt gezien als een negatieve eigenschap. Een hoge mate van extraversie zou volgens dit onderzoek juist een zeer positieve eigenschap zijn die een gunstige uitwerking heeft op de kwaliteit van de broer/zus-relatie.

Uit de resultaten bleek dat openheid van ideeën geen effect heeft op de mate van warmte in de broer/zus-relatie. Dit is tegen de verwachting in, omdat verwacht werd dat openheid van ideeën een positieve samenhang zou hebben met warmte in de broer/zus-relatie. Deze verwachting kwam vanuit dat openheid van ideeën omschreven werd als een positieve persoonlijkheidsfactor (Vermulst & Gerris, 2005). Echter was de verwachting zwak en speculatief, doordat openheid van ideeën ook eigenschappen heeft die zouden kunnen zorgen voor minder warmte in de broer/zus-relatie, zoals onderzoekend en nieuwsgierigheid.

Tot slot bleek uit de resultaten van seksecombinatie dat homogene broer/zus-paren een significant warmere broer/zus-relatie hebben dan heterogene broer/zus-paren. Dit wordt

bevestigd vanuit eerder onderzoek waarin bleek dat homogene broer/zus-paren meer kans hebben op een positieve relatie dan heterogene broer/zus-paren. Tevens is uit eerder onderzoek gebleken dat op oudere leeftijd vooral zussen, meer contact met elkaar hebben. Oudere broers en zussen besteden hun tijd met hun jongere broers en zussen door herinneringen over hun gemeenschappelijke ervaringen en gedachten over het familieleven te delen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat deze relatie ook op lange termijn positieve effecten heeft (Noller, 2005).

Verder bleek dat de interactie-termen tussen seksecombinatie en persoonlijkheid geen van allen een significant effect hebben op warmte in de broer/zus-relatie. Met andere woorden houdt dit in dat dit effect van de vijf persoonlijkheidsfactoren op warmte in de broer/zus-relatie hetzelfde is voor homogene en heterogene broer/zus-paren. Uit dit onderzoek is lastig te verklaren waarom deze resultaten zijn gevonden. Mogelijk zou een andere statistische analyse de gegevens concreter kunnen interpreteren. Om deze reden zou meer vervolgonderzoek nodig zijn om de resultaten van dit onderzoek te bevestigen.

Dit onderzoek kent uiteraard haar tekortkomingen en een aantal punten voor verbetering. Allereerst betreft dit een cross-sectioneel onderzoek en er is sprake van zelf-rapportage. Via deze methode is niet mogelijk om uitspraken te doen over de verbanden tussen de concepten op een langer termijn. Daarnaast richt dit onderzoek zich op enkel brugklassers, waardoor de generaliseerbaarheid zich wellicht beperkt tot deze leeftijdsgroep. Er is gekozen voor een selecte steekproeftrekking en de steekproef is vrij homogeen. Dit zorgt ervoor dat de resultaten niet automatisch toegeschreven kunnen worden aan alle adolescenten van het land. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op een bredere populatie, zoals spreiding in opleidingsniveau, etnische diversiteit en sociaal economische achtergrond. Op deze manier zullen de resultaten generaliseerbaar zijn naar meerdere groepen in de maatschappij. Daarnaast zou er gebruik gemaakt kunnen worden van longitudinaal onderzoek. Hierdoor kan de richting van het verband en de effecten op een langer termijn onderzocht kunnen worden.

In dit onderzoek is verder geen rekening gehouden met de plaats in de kinderrij, dit zou een belangrijk structureel aspect van de broer/zus-relatie kunnen zijn. Uit onderzoek blijkt dat er een verband is tussen de persoonlijkheidsfactoren van een kind en de plaats in de kinderrij. Er is bijvoorbeeld een hogere mate van zorgvuldigheid bij eerstgeborene dan later geborene broers en zussen. In de toekomst blijken later geboren een hogere mate van vriendelijkheid en openheid van ideeën te beschikken dan eerstgeborenen (Sulloway, 1995). Om deze reden zou het mogelijk kunnen zijn dat de plaats in de kinderrij effect heeft op het

verband tussen de persoonlijkheidsfactoren en de kwaliteit van de broer/zus-relatie. Hierdoor zou in vervolgonderzoek relevant kunnen zijn om de plaats in de kinderrij mee te nemen bij de analyses. Ook moet opgemerkt worden dat de persoonlijkheid van een kind als voorspeller samenhangt met probleemgedrag, zoals internaliserende en externaliserende gedragsproblemen (Kroes, Veerman, & De Bruyn, 2005). Daarnaast is het belangrijk om te weten dat de kwaliteit van de broer/zus-relatie evenzo beïnvloed kan worden door ouder-kind relaties en relaties met leeftijdsgenoten (Brody, Stoneman, & Gauger, 1996; Pike & Atzabaporia, 2003). Deze concepten zijn, net als de kwaliteit van de broer/zus-relatie belangrijk om mee te nemen in de analyses en zijn aan te bevelen voor verder onderzoek. Echter worden in onderzoeken keuzes gemaakt en kunnen niet alle concepten binnen één onderzoek opgenomen worden.

Er zijn uiteraard ook sterke punten aan dit onderzoek. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn nieuwe inzichten opgedaan op het gebied van de kwaliteit van de broer/zus-relatie. Zo is er een significant positieve samenhang gevonden tussen vriendelijkheid, zorgvuldigheid en extraversie en warmte in de broer/zus-relatie. Daarentegen was er geen significante samenhang tussen emotionele stabiliteit en openheid van ideeën en warmte in de broer/zus-relatie. Tevens zijn effecten geconstateerd wat betreft seksecombinaties (homogene en heterogene broer/zus-paren), die nauwelijks onderzocht zijn in eerder onderzoek. Homogene broer/zus-paren hadden een warmere broer/zus-relatie dan heterogene broer/zus-paren. De relatie tussen persoonlijkheid en warmte in de broer/zus-relatie werd niet gemodereerd door seksecombinatie. Hierdoor brengt dit onderzoek een wetenschappelijke relevantie met zich mee, doordat het een bijdrage levert aan de eerdere theorieën over de kwaliteit van broer/zus-relaties. Daarnaast is er op het gebied van ethische verantwoording in dit onderzoek manieren gebruikt om de privacy van de respondenten te bewaken. Er zijn bijvoorbeeld geen namen of verdere gegevens van de respondenten gepubliceerd of verstrekt aan derden en zijn de resultaten niet gebruikt voor andere doeleinden buiten dit onderzoek.

Naar aanleiding van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat adolescenten die vriendelijker, zorgvuldiger en extraventer zijn ook een warmere broer/zus-relatie hebben. Warmte in de broer/zus-relatie lijkt daarentegen niet beïnvloed te worden door emotionele stabiliteit en openheid van ideeën. Uit eerder onderzoek is naar voren gekomen dat een broer/zus-relatie waarin een gebrek aan warmte is kan leiden tot probleemgedrag en warmte juist een beschermde factor is bij de ontwikkeling van probleemgedrag (Dia & Harrington, 2006; Karos et. al., 2007). Om deze reden zou dit onderzoek aanknopingspunten kunnen leveren aan de pedagogische praktijk en ouders, zodat het psychosociaal functioneren van het

kind verbeterd kan worden. Belangrijk hierbij is dat in interventies rekening gehouden moet worden welke persoonlijkheidsfactoren broers en zussen hebben. Een persoonlijkheidsfactor als onvriendelijkheid en gebrek aan zorgvuldigheid en extraversie tonen hierbij het meest consistente verband met minder warmte in de broer/zus-relatie. Doordat in dit onderzoek de relatie tussen persoonlijk en warmte in de broer/zus-relatie niet gemodereerd werd door seksecombinatie, zou dit aspect niet meegenomen hoeven te worden in interventies.

Referenties

- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *29*, 479–489.
doi:10.1023/A :1012273024211
- Bank, L., Burraston, B., & Snyder, J. (2004). Sibling conflict and ineffective parenting as predictors of adolescent boys' antisocial behavior and peer difficulties: Additive and interactional effects. *Journal of Research on Adolescence*, *14*, 99–125.
doi:10.1111/j.1532-7795.2004.01401005.x
- Bowman, S., Alvarez-Jimenez, M., Wade, D., McGorry, P., & Howie, L. (2014). *Forgotten family members: the importance of siblings in early psychosis*. *Early Intervention in Psychiatry*, *8*, 269-275. doi:10.1111/eip.12068
- Branje, S., Lieshout, C. van, & Aken, M. van (2004). Relations between Big Five personality characteristics and perceived support in adolescents' families. *Family and Social Psychology*, *86*, 615-628. doi:10.1037/0022-3514.86.4.615
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & Gauger, K. (1996). Parent-child relationships, family problemsolving behavior, and sibling relationship quality: The moderating role of sibling temperaments. *Child Development*, *67*, 1289-1300.
doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01796.x
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Review of Psychology*, *49*, 1-24. doi:10.1146/annurev.psych.49.1.1
- Buhrmester, D. & Furman, W. (1987). The development of companionship and intimacy. *Child Development*, *58*, 1101-1113. doi:10.2307/1130550
- Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2011). *Sibling relationship quality and problem behavior of children and adolescents: A meta-analysis*. Paper presented at the 2011 Biennial conference of the Association for Psychological Science, Washington, DC (US).

- Dia, D. A., & Harrington, D. (2006). What about me? Siblings of children with an anxiety disorder. *Social Work Research, 30*, 183-188. doi:10.1093/swr/30.3.183
- Derkman, M. M. S., Engels, R. C. M. E., Kuntsche, E., Van Der Vorst, H., & Scholte, R. H. J. (2011). Bidirectional associations between sibling relationships and parental support during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 40*, 490-501. doi:10.1007/s10964-010-9576-8
- Feinman, S. & Lewis, M. (1983). Social referencing and second order effect in ten-month-old infants. *Child Development, 63*, 103-115. doi:10.2307/1129892
- Fruyt, F. de, Clercq, B. de, & Bolle, M. de (2006b). *Temperament, persoonlijkheid en de ontwikkeling van emotionele en gedragsproblemen*. In P. Prins (Eds.), *Handboek klinische ontwikkelingspsychologie* (pp. 135-148). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Karos, L. K., Howe, N., & Aquan-Assee, J. (2007). Reciprocal and complementary sibling interactions, relationship quality and socio-emotional problem solving. *Infant and Child Development, 16*, 577-596. doi:10.1002/icd.492
- Kroes, G., Veerman, J. W., & Bruyn, E. E. J. de (2005). The impact of the Big Five personality traits on reports of child behavior problems by different informants. *Journal of Abnormal Child Psychology, 33*, 231-240. doi:10.1007/s10802-005-1830-2
- Komarraju, M., Karau, S., Schmeck, R., & Avdic, A. (2011). The Big Five personality traits, learning styles, and academic achievement. *Personality and Individual Differences, 51*, 472-477. doi:10.1016/j.paid.2011.04.019
- Lanthier, R. (2007). Personality traits and sibling relationships in emerging adults. *Psychological Reports, 100*, 672-674. doi:10.2466/PRO.100.2.672.674
- Levitt, M. J., Guacci-Franco, N., & Levitt, J. L. (1993). Convoys of social support in childhood and early adolescence: structure and function. *Developmental Psychology, 29*, 811-818. doi:10.1037//0012-1649.29.5.811
- Linares, L. O., Li, M., Shrout, P. E., Brody, G. H., & Pettit, G. S. (2007). Placement shift, sibling relationship quality, and child outcomes in foster care: A controlled study. *Journal of Family, 21*, 736-743. doi:10.1037/0893-3200.21.4.736
- Morgan, J. K., Shaw, D., & Olino, T. M. (2012). Differential susceptibility effects: The interaction of negative emotionality and sibling relationship quality on childhood internalizing problems and social skills. *Journal of Abnormal Child Psychology*. doi:10.1007/s10802-012-9618-7

- Natsuaki, M. N., Ge, X., Reiss, D., & Neiderhister, J. M. (2009). Aggressive behavior between siblings and the development of externalizing problems: Evidence from a genetically sensitive study. *Developmental Psychology, 45*, 1009-1018.
doi:10.1037/a0015698
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: learning and growing together. *Personal Relationships, 12*, 1-22. doi:10.1111/j.1350-4126.2005.00099.x
- O'Brien, T. B., & DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused coping: the role of the Big Five personality factors. *Journal of Personality, 64*, 775-813. doi:10.1111/j.1467-6494.1996.tb00944.x
- Pike, A., & Atzaba-Poria, N. (2003). Do sibling and friend relationships share the same temperamental origins? A twin study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 598-611. doi:10.1111/1469-7610.00148
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 523-532.
doi:10.1037/0893-3200.19.4.523
- Prinzle, P., Stams, G.J., Dekovic, M., Reijntjes, A., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: a meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*, 351-362. doi:10.1037/a0015823
- Ravn, I. H., Smith, L., Smeby, N. A., Kynoe, N. M., Sandvik, L., Bunch, E. H., & Lindemann, R. (2012). Effects of early mother-infant intervention on outcomes in mothers and moderately and late preterm infants at age 1 year: a randomized controlled trial. *Infant Behavior & Development, 35*, 36-47.
doi:10.1016/j.infbeh.2011.09.006
- Shiota, M. N., Keltner, D., & John, O. P. (2006). Positive emotion dispositions differentially associated with Big Five personality and attachment style. *Journal of Positive Psychology, 1*, 61-71. doi:10.1080/17439760500510833
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57. doi:10.1037//0893-3200.16.1.50
- Sulloway, F. J. (1995). Birth order and evolutionary psychology: A meta-analytic overview. *Psychological Inquiry, 6*, 75-80. doi:10.1207/s15327965pli0601_15
- Tarren-Sweeney, M., & Hazel, P. (2005). The mental health and socialization of siblings in care. *Children and Youth Services Review, 27*, 821-843.
doi:10.1016/j.childyouth.2004.12.014

Vermulst, A. A., & Gerris, J. R. M. (2005). *QBF: Quick Big Five persoonlijkheidstest handleiding (Quick Big Five personality test manual)*. Leeuwarden, the Netherlands: LDC Publications.

Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies, 17*, 757–778.
doi:10.1007/s10826-008-9188-z